

Speck Gyula:¹ Civilhatalomból vezetőhatalom? Németország és a kelet-közép-európai államok védelmi együttműködésének lehetőségei a Zeitenwende árnyékában²

Vezetői összefoglaló

- Az orosz-ukrán háború hatására a német politikai vezetés nyíltan kezdett beszélni arról, hogy Németország Európa vezetőhatalmává kíván válni, akár katonai téren is. Berlin egyben jelezte, hogy nagyobb figyelmet kíván fordítani kelet-közép-európai szövetségeseire.
- A német külpolitikai fordulat fogadtatása azonban vegyes reakciókat váltott ki Kelet-Közép-Európában: míg Csehország, Szlovákia és Magyarország Németországot stratégiai partnernek tekintik, addig Lengyelország egyre inkább elzárkózik a Németországgal való együttműködéstől. Litvánia számára a Bundeswehr jelenléte létkérdés, azonban Berlintől határozottabb fellépést akar.
- A német vezetőhatalmi ambícióknak komoly akadálya, hogy a politikai elitben nem tudatosul, mi szükséges a hiteles vezetéshez, így a Bundeswehr továbbra is komoly bevethetőségi problémákkal küzd, a német társadalom pedig nem támogatja a vezetői szerepet.
- Németország bár nem lehet egész Európa biztonságának garantálója, azonban regionális szinten vezetőhatalom lehet a kelet-közép-európai kisállamok számára.

A 2022. február 24-én eszkalálódott orosz-ukrán háború „korszakváltást” (Zeitenwende) jelentett Németország számára. Berlin reakciójának talán legmeglepőbb eleme, hogy nyíltan kezdett beszélni vezetői törekvéseiről. Tekintve, hogy történelmi múltjából fakadóan Németország korábban „reflexszerűen” került a vezetést³, különösen katonai téren, ez mindenképpen jelentős változásnak tekinthető. E fordulat nem vizsgálható a német és kelet-közép-európai kapcsolatok nélkül, tekintve, hogy Németországot szoros történelmi, kulturális, gazdasági és politikai szálak fűzik Kelet-Közép-Európához. Az alábbiakban megvizsgáljuk Németország és a kelet-közép-európai⁴ államok védelmi együttműködésének lehetőségeit, kitérve a német vezetői szerep lehetőségeire és korlátjaira, döntően a 2014-től napjainkig tartó időszakban. A tágabb gazdasági-politikai kapcsolatokat csak a téma átfogó bemutatásához szükséges mértékben, érintőlegesen vizsgáljuk.

Civilhatalomból kereskedő állam

A hazai és nemzetközi szakirodalom döntően egyetért abban, hogy az újraegyesített Németország civilhatalomként lépett fel Kelet-Közép-Európában, amely elismerte történelmi felelősségét, érték-alapú, multilaterális külpolitikát folytatott és aktív alakítói akarattal vett részt a térség stabilizációjában.⁵ A német stratégia a kelet-közép-európai or-

¹ Speck Gyula (speck.gyula@uni-nke.hu) a Nemzeti Köszolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar tanársegédje. A szerző köszönetét fejezi ki Dr. Kai-Olaf Langnak (Stiftung Wissenschaft und Politik) és Julian Pawlaknak (Helmut Schmidt Universität) a kutatáshoz lefolytatott háttérbeszélgetésért.

² Az elemzés az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-22-3-II-NKE-77 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

³ William E. PATERSON: Muss Europa Angst vor Deutschland haben? In: Rudolf HRBEK (Hrsg.): Der Vertrag von Maastricht in der wissenschaftlichen Kontroverse. Nomos, 1993, 10.

⁴ Kelet-Közép-Európa fogalmáról, meghatározásáról számos vita zajlott le a 20. század eleje óta. Napjainkban leginkább elfogadott Oskar Halecki definíciója, aki Kelet-Közép-Európa alatt a Baltikumot, Lengyelországot a cseh és szlovák területeket, a Duna-medencét és a Balkánt értette. Hazai téren Szűcs Jenő Bibó István alapján a történeti cseh, lengyel és magyar államterületekkel azonosította a régiót. Romsics Ignác a vallási-kulturális különbségek miatt javasolta a balkáni és az attól északra fekvő nyugati civilizációhoz tartozó országok megkülönböztetését. Ezen utóbbi megközelítés alapján elemzésünk döntően a balti és visegrádi országokra terjed ki. Kelet-Közép-Európa fogalmáról lásd bővebben: Romsics Ignác: *Nemzet, nemzetiség és állam Kelet-Közép- és Délkelet-Európában a 19. és 20. században*. Helikon, 2020, 22-37.

⁵ András HETTYEY: *A Multilateralized Civilian Power Approach: The German Foreign Policy and Central Eastern Europe*. European Mirror Special Edition 1., 2018. 74-75., [online], Forrás: folyoirat.ludovika.hu [2023. 06. 28], 82.; Henning TEWES: *Germany, Civilian Power and the New Europe. Enlarging NATO and the European Union*. Palgrave, 2002. 198-200.; Michael DAUERSTÄDT: *Mittel- und Osteuropa*. In: Siegmund Schmidt – Gunther Hellmann – Reinhard Wolf (Hrsg.): *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*. VS Verlag, 2007, 435.

szágok NATO-hoz és Európai Unióhoz való csatlakozásának, gazdasági felzárkózásának és demokratikus átmenetének a támogatása volt.⁶ Mindezt Németország úgy tette, hogy képes volt egyensúlyt tartani a kelet-közép-európai országokkal, az Oroszországi Föderációval és nyugati szövetségeseivel folytatott kapcsolatai között.⁷

A 2000-es években végbement euroatlanti integrációval Németország kelet-közép-európai országokkal fenntartott kapcsolatait döntően a pragmatikus gazdasági kérdések uralták, politikai kérdésekben Berlin az Európai Unión keresztül nyilvánult meg.⁸ A 2000-es évekre a visegrádi országok Németország elsőszámú kereskedelmi partnereivé váltak, jelenleg a német külkereskedelemből való részesedésük együttesen meghaladja Kínáét és az Egyesült Államokét is.⁹ A Schröder-, majd a Merkel-kormányok alatt folytatott új *Ostpolitik* egyre inkább az Oroszországgal való kapcsolatokra koncentrált. Az új *Ostpolitik* központi vezérgondolata a „változás a kereskedelmen keresztül” (*Wandel durch Handel*) vagy a „változás az összefonódás által” (*Wandel durch Verflechtung*) volt, melynek az volt a célja, hogy a gazdasági kapcsolatok felélénkítése révén Oroszország integrálódjon a nyugati közösségbe.¹⁰ Ezen megközelítés azonban háttérbe szorította a kelet-közép-európaiak biztonsági érdekeit, aminek látványos megnyilvánulása az Északi Áramlat 2 gázvezeték kiépítése volt. A projektet többek között nemcsak a visegrádi országok (különösen Lengyelország) és az Egyesült Államok ellenezte, hanem szembement az energiaunió elvével is, mivel nem diverzifikálta a gázellátási útvonalakat. A német kormány ráadásul a projektet a Krím-félsziget 2014-es, illegális orosz annexiója után is támogatta. Angela Merkel a projektet sokáig pusztán gazdasági ügyként kezelte.¹¹ A Merkel-kormányok, illetve a parlamenti pártok a szakértők és a hírszerzői közösség figyelmeztetése ellenére figyelmen kívül hagyták az Oroszországi Föderáció magatartásában bekövetkezett változásokat, így Putyin 2007-es müncheni biztonságpolitikai konferencián elmondott beszédét, az autokrácia kiépülését, majd a grúzai háború után elkezdett haderőmodernizációt.¹² Bár az Európai Unió Keleti Partnerségének közös támogatása közelebb hozta Németországot a visegrádi négyekhez, Berlin azonban párhuzamosan az EU–Oroszország partnerséget is erősíteni akarta.¹³

A Krím-félsziget 2014-es annexióját Lengyelország és a balti államok fenyegetésként értelmezték, azonban Németország bízott abban, hogy az uniós gazdasági szankciók és a diplomáciai párbeszéd fenntartásával Oroszország magatartása megváltoztatható. Ugyanakkor a minszki egyezmények nem tudták megakadályozni a további eskalációt, valamint Berlin elzárkózott a szorosabb gazdasági szankciók kivételétől és Ukrajna fegyverekkel való támogatásától egészen 2022. február 24-ig.¹⁴

Az utolsó Merkel kormány külügyminisztere, Heiko Maas megkísérelte visszanyerni a kelet-közép-európai országok bizalmát. 2019 szeptemberében 12 térségbeli állam találkozóján bejelentette, hogy az „új Ostpolitiknak” figyelembe kell vennie minden európai – beleértve Lengyelország és a balti államok – igényét, és hogy Németország csatlakozni kíván a Három Tenger Kezdeményezéshez¹⁵ (*Three Seas Initiative* – TSI).¹⁶ Maas bejelentése azonban hiteltelen maradt Lengyelország szemében, mivel Varsó geopolitikai projektként tekintett a kezdeményezésre, így tartott Németország gazdasági túlsúlyától és Oroszországgal kapcsolatos politikájától.¹⁷

⁶ HETTYEY: i. m., 79-80.

⁷ Joachim KRAUSE: Deutschlands Ostpolitik bis zum Überfall Russlands auf die Ukraine. In: Stefan Hansen – Olha Husieva – Kira Frankenthal (Hrsg.): Russlands Angriffskrieg gegen die Ukraine. Zeitenwende für die deutsche Sicherheitspolitik. Nomos, 2023, 118., 120-121.

⁸ HETTYEY: i. m., 81.

⁹ Konrad POPLAWSKI: [The Role of Central Europe in the German Economy. The Political Consequences.](#) [online], Forrás: os.waw.pl [2023. 06. 21.] 15.; [Die Visegrád-Staaten nach der Pandemie – Chancen für den ostdeutschen Mittelstand?](#) [online], Forrás: ostbv.de [2023. 06. 21.]

¹⁰ KRAUSE: i. m., 123-126.

¹¹ Aleksandra KRUK – Beata MOLO: Central and Eastern Europe in Germany's Foreign Policy. In: Politics and Security of Central and Eastern Europe. Contemporary Challenges. Edited by Ryszard Zięba, Springer, 2023, 309-310.

¹² KRAUSE: i. m. 135., 138.

¹³ Andrea GAWRICH – Maxim STEPANOV: [German Foreign Policy toward the Visegrad Countries. Patterns of Integration in Central Europe.](#) [online], 2014. 09. 29., Forrás: dgap.org [2023. 06. 22.], 14.

¹⁴ KRAUSE: i. m., 139.

¹⁵ 12 kelet-közép-európai állam (Ausztria, Horvátország, Szlovénia, Litvánia, Lettország, Észtország, Csehország, Szlovákia, Magyarország, Lengyelország, Románia, Bulgária) 2016-ban létrejött együttműködése, amely szorgalmazza a felek együttműködését különböző infrastrukturális és energetikai projektek révén.

¹⁶ ["Drei-Meere-Initiative": Maas will "Neue Ostpolitik".](#) [online], 2018. 09. 21. Forrás: mdr.de [2023. 08. 23.]

¹⁷ Kai-Olaf LANG: [Die Drei-Meere-Initiative: wirtschaftliche Zusammenarbeit in geostrategischem Kontext.](#) SWP-Aktuell, Nr. 16., Februar 2021, [online], Forrás: ssoar.info [2023. 08. 23.], 8.

Össességében elmondható, hogy 2004-2014 között Németország Kelet-Közép-Európával kapcsolatos külpolitikájában a civilhatalmi szerepből elmozdulás történt egy „geoökonómiai hatalmi” vagy egy „kereskedő állami” szerep felé, amely egyes szövetségeseinek (különösen Lengyelország) bizalmatlanságát eredményezte. Stephen Szabo szerint a geoökonómiai külpolitikában a nemzeti érdekeket döntően a gazdasági szempontok határozzák meg, amelyek olykor felülírják a normatív szempontokat is (emberi jogok, demokratizálódás támogatása). A geoökonómiai külpolitikában az elvi alapú multilateralizmus helyett pedig a szelektív multilateralizmus lesz jellemző.¹⁸ Ehhez hasonlóak azon korábbi megközelítések (Michael Stack részéről), amelyek Németországot kereskedő államként jellemezték. A kereskedő állam célja saját jólétének maximalizálása, a külpolitikát költség-haszon számítások alapján folytatja, biztonságpolitikáját a „potyautas” magatartás jellemzi, a védelmi képességeket pedig a minimális elvárható szinten tartja.¹⁹ Bár ezek az elméleti megközelítések nem fedik teljes egészében Németország külpolitikáját, de kijelenthető, hogy a 2010-es évekre markánsabbá vált a „kereskedő állami” jelleg.²⁰ 2014-től azonban bizonyos fokú korrekció történt, amelyben fokozatosan megjelent a vezetői szerep ambíciója, nem csak diplomáciai, gazdasági, hanem katonai téren is.

A Bundeswehr kelet-közép-európai vezető szerepe 2022 előtt

Németország védelmi együttműködése a kelet-közép-európai államokkal sokáig alacsony intenzitású volt. Az 1990-es évektől egészen a 2010-es évek elejéig döntően a kiképzésre, mentorálásra, békeművelési együttműködésre terjedt ki, továbbá Németország jelentős mennyiségű fegyvert és hadianyagot adott el, illetve szállított Magyarországnak és Lengyelországnak.²¹ Az együttműködés ezen területe azonban nagyrészt kiaknázatlan maradt, részben mert a kelet-közép-európai országok (Lengyelország kivételével) haderőreformjai költségcsökkentések miatt elakadtak, illetve mert ezen országok az Egyesült Államokat tekintették fő katonai szövetségeseiknek, tekintve, hogy Németország (és a többi európai ország) védelmi képességei korlátozottak voltak.²²

A 2010-es évek közepére új kilátások nyíltak meg Németország és a kelet-közép-európai országok védelmi együttműködésében. Kiindulva az afganisztáni szerepvállalás tapasztalataiból, a német stratégiai diskurzusban a 2010-es évek elején előtérbe került, hogy Németország „támogató hatalmi” (*Anlehnungsmacht*) szerepet tölthet be, amely integrálja az európai kisállamok haderőit, akik egy-egy rész-képességet nyújthatnak.²³ A német ambíciók miatt megjelentek olyan vélemények, amelyek szerint Németország egy európai haderő kiépítésére törekszik a kisállamok haderőinek integrációjával.²⁴

A 2016-os biztonságpolitikáról és a Bundeswehr jövőjéről szóló Fehér Könyv, illetve a 2018-ban megjelent Bundeswehr-koncepció célul tűzte ki, hogy a Bundeswehr, integrálva a kisebb európai nemzetek haderőit, keretnemzeti szerepet töltsön be.²⁵ A NATO – többek között német kezdeményezésre – 2014-

¹⁸ Stephen SZABO: *Germany, Russia and the Rise of Geo-Economics*. Bloomsbury, 2015, 9.

¹⁹ Zdeněk KRÍŽ - Jana URBANOVSKÁ: *Deutschlands Außen- und Sicherheitspolitik nach der Vereinigung: Zivilmacht, Handelsstaat oder Mittelmacht?* Muni Press, 2014, 28-29.

²⁰ Hanns W. MAULL: „Zivilmacht”: Ursprünge und Entwicklungspfade eines umstrittenen Konzeptes. In: Sebastian Harnisch – Joachim Schild (Hrsg.): *Deutsche Außenpolitik und internationale Führung. Ressourcen, Praktiken und Politiken in einer veränderten Europäischen Union*. Nomos, 2014, 141.

²¹ A kelet-közép-európai országokba irányuló német fegyverszállításokról lásd bővebben: Gyula SPECK: *The Primacy of Politics? Arms Imports and Political Relations of the Visegrád Countries 1999–2020. Part 2. AARMS – Academic and Applied Research in Military and Public Management Science*, 21. évf., 2022/1., 21-29. [online], Forrás: folyoirat.ludovika.hu [2023. 08. 23.]

²² Vladimír HANDL: *Germany and Central Europe 2011: A Differentiated Dynamic instead of Mitteleuropa*. In: *Regional and International Relations of Central Europe*. Edited by Zlatko Šabič – Petr Drulák, Palgrave Macmillan, 2012, 114.

²³ *Rede des Bundesministers der Verteidigung Thomas de Maizière anlässlich der Berliner Strategiekonferenz des Bundesverbandes der Deutschen Sicherheits- und Verteidigungsindustrie e.V. am 28. Mai 2013 in Berlin*. [online], 2013. április/május, Forrás: bundesregierung.de [2023. 08. 24.], 160.; *Bundestagsbeteiligung differenzieren. Bericht zur Arbeitsgruppe „Parlamentarische Kontrolle und Sicherheitspolitik“*. In: *Sicherheitspolitik in Zeiten der Globalisierung – strategische Konsequenzen für Deutschland*. Deutsches Forum Sicherheitspolitik, 2013. [online], Forrás: baks.bund.de [2023. 08. 24.], 92.; Peter DAUSEN – Jochen BITTNER: *Wir führen, das weiß jeder*. [online], 2012. 05. 16. Forrás: zeit.de [2023. 08. 24.]; Rainer Meyer ZUM FELDE: *NATO-Flaggen über Mitteleuropa. Die Bedeutung der „Visegrád-4“ für die Nordatlantische Allianz. Zur Sache BW*, 2020/2. [online], Forrás: bundeswehr.de [2023. 08. 24.], 31-32.

²⁴ Elizabeth BRAW: *Germany Is Quietly Building a European Army Under Its Command*. [online], 2017. 05. 22. Forrás: foreignpolicy.com [2023. 08. 24.]

²⁵ *Weißbuch 2016 zur Sicherheitspolitik und zur Zukunft der Bundeswehr*. [online], 2016. Forrás: bundesregierung.de [2023. 08. 24.] 96.; *Die Konzeption der Bundeswehr*. [online], 2018. április, Forrás: bmvg.de [2023. 08. 24.] 11.

ben jóváhagyta a Keretnemzet Konceptiót (*Framework Nations Concept* – FNC), amelynek célja az volt, hogy a szövetségen belül több kisebb állam közösen fejlessze katonai képességeit egy keretnemzetre támaszkodva.²⁶ A Németország által koordinált FNC²⁷ célja, hogy a részes államok közösen törekedjenek a NATO védelmi tervezési folyamatában meghatározott nemzeti képességcélok elérésére, illetve, hogy 2032-ig többnemzeti nagyobb formációk jöjjenek létre, így három szárazföldi hadosztály, egy katonai egészségügyi központ, egy balti haditengerészeti komponens-parancsnokság, egy összhaderőnemi logisztikai támogató parancsnokság és egy légi harccsoport. A német FNC-hez több, mint 20 nemzet²⁸ csatlakozott, aminek kiemelt elemeként Hollandia, Románia, Csehország és Litvánia bilaterális szerződések megkötésével egy-egy dandárt csatlakoztatott be a Bundeswehr hadosztályaiba.²⁹ Ez azonban nem jelent teljes mértékű integrációt, az egységek nem települnek állandó jelleggel Németországba, az államok megtartják teljes szuverenitásukat erőik felett, és válság idején dönthetnek arról, hogy alárendelik-e egységeiket a Bundeswehrnek.³⁰

Németország szintén keretnemzeti szerepet vállalt a NATO Nagyon Magas Készenlétű Összhaderőnemi Erejében (*Very High Readiness Joint Task Force* – VJTF) 2015-re, 2019-re, 2023-ra és 2027-re.³¹

Németország Franciaországgal közösen kezdeményező szerepet töltött be az Állandó Strukturált Együttműködés (*Permanent Structured Cooperation* – PESCO) elindításában is. Míg Franciaország szigorú feltételekhez kötötte volna a PESCO-projektekben való részvételt, addig Németország a PESCO-ról szóló tárgyalásokban kezdettől fogva az inkluzív megközelítés híve volt, támogatta, hogy a projektekhez a lehető legtöbb ország csatlakozhasson, akár nem uniós országok is. Ezzel megakadályozta, hogy az EU-n belül blokkok képződjenek, ami kedvező volt a kelet-közép-európai országoknak is. Németország jelenleg hét PESCO-projektet vezet, ebből ötben vesznek részt a visegrádi országok, míg a négy valamely visegrádi ország által vezetett projektből kettőben vesz részt Németország.³²

Ahogy arra Rainer Meyer zum Felde, a Bundeswehr nyugállományú dandártábornoka felhívta a figyelmet, Németország csak akkor tud hiteles „támogató hatalom” lenni, ha a NATO-vállalásokkal összhangban teljesülnek a német haderőfejlesztési célok és ehhez biztosított a szükséges pénzügyi háttér, vagyis a védelmi költségvetés GDP-arányos 2%-ra való emelése. Ezen ambíciók elérése azonban az utolsó Merkel-kormány idejére a koalíciós partner SPD ellenállása miatt megghiúsult.³³ Mivel maga a Bundeswehr is súlyos személyi és haditechnikai eszköz-hiánnyal küzdött, a fent említett vállalások nem voltak elegendőek ahhoz, hogy Berlin hiteles katonai partnerré váljon a kelet-közép-európai államok, különösen Lengyelország szemében.³⁴ Összességében a Bundeswehr megoldatlan reformja, a belpolitikai konszenzus hiánya és a partnerek eltérő politikai álláspontja miatt Németország keretnemzeti szerepe korlátozott maradt 2022 előtt, az ambíciók inkább csak szimbolikus tartalommal bírtak.

²⁶ Rainer L. GLATZ – Martin ZAPPE: [NATO's Framework Nations Concept](#). *CSS Analyses*, No. 218 [online], 2017. december. Forrás: [css.ethz.ch](#) [2023. 08. 24.], 2-3.

²⁷ A német mellett létrejött egy brit vezetésű intervenciósi képességek fejlesztésére (*Joint Expeditionary Force*), illetve egy Olaszország alatt stabilizációs műveleti képességek fejlesztésére.

²⁸ Németország, Belgium, Hollandia, Luxemburg, Dánia, Norvégia, Svédország, Finnország, Észtország, Litvánia, Lettország, Lengyelország, Csehország, Szlovákia, Magyarország, Ausztria, Svájc, Szlovénia, Horvátország, Románia és Bulgária.

²⁹ Eva HAGSTRÖM FRISSELL – Emma SJÖKVIST: [Military Cooperation Around Framework Nations. A European Solution to the Problem of Limited Defence Capabilities](#). [online], 2019. február, Forrás: [foi.se](#) [2023. 08. 24.], 15-19.

³⁰ Rainer L. GLATZ – Martin ZAPPE: [Ambitious Framework Nation: Germany in NATO](#). *SWP Comments* 35, [online] 2017. szeptember, Forrás: [swp-berlin.org](#) [2023. 08. 25.], 5.

³¹ Rainer Meyer zum FELDE: [Deutsche Verteidigungspolitik – Versäumnisse und nicht eingehaltene Versprechen](#). *SIRIUS – Zeitschrift für Strategische Analysen*, 4. évf., 2020/3., 315-332. [online], Forrás: [degruyter.com](#) [2023. 08. 25.], 317.

³² Jana Urbanovská – Martin Chovančík – Stanislava Brajerčíková: [Minilateral Cooperation in the EU's Post-Brexit Common Security and Defence Policy: Germany and the Visegrád Countries](#). *Europe-Asia Studies*, 74. évf., 2022/3., 402-425. [online], Forrás: [tandfonline.com](#) [2023. 08. 26.], 408, 410.

³³ FELDE: i. m., 319-320, 324.; A német haderőreform fejlődését összefoglalva lásd: CSIKI VARGA Tamás – ETL Alex: [Forradalom vagy kiigazítás? A német haderő fejlesztésének kérdései az orosz-ukrán háború fényében](#). *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 15. évf., 2022/2., 77-96. [online], Forrás: [folyoirat.ludovika.hu](#) [2023. 08. 24.]

³⁴ Zdeněk Kříž – Stanislava BRAJERČIKOVÁ – Jana URBANOVSKÁ: [Defense Co-Operation Between Germany and the Visegrad Countries](#). *Journal of Slavic Military Studies*, 31. évf., 2018/3., 354-371. [online], Forrás: [tandfonline.com](#) [2023. 08. 25.], 365-366.

Zeitenwende: Németország, mint európai vezetőhatalom?

A 2022. február 24-én eszkalálódott Ukrajna elleni orosz agresszió sokkot okozott a német politikai vezetés számára. Olaf Scholz kancellár a támadás után három nappal elmondott parlamenti beszéde korszakváltásként (*Zeitenwende*) értelmezte az eseményt. Az orosz agresszió Berlin értelmezésében nem csak Ukrajna, hanem a szabályalapú liberális nemzetközi rend, vagyis az 1945 utáni német identitás alapvető sarokköve ellen irányult, ezért az orosz inváziót létfenyegetésként érzékelte. Válaszul a német kormány végérvényesen szakított a „változás a kereskedelmen keresztül” politikájával: felmondta a korábban csak blokkolt Északi Áramlat 2 projektet és támogatta az Oroszország elleni uniós pénzügyi-gazdasági-diplomáciai szankciókat, valamint 2022 szeptemberére megtörtént az orosz szénhidrogén-importról való leválás, ezzel Oroszország elvesztette egyik legfontosabb gazdasági partnerét. Scholz kancellár február 27-i beszédében a védelmi kiadások több, mint 2%-ra történő emelését és a Bundeswehr képességfejlesztésére egy 100 milliárd eurós különleges alap létrehozását, valamint Ukrajna fegyverekkel való támogatását is bejelentette.³⁵

A külpolitikai fordulatváltás együtt járt a Németország nemzetközi szerepéről szóló diskurzus megváltozásával is. Lars Klingbeil, az SPD vezetője úgy nyilatkozott, hogy közel 80 évnyi visszahúzódság után Németországnak új szerepe van a nemzetközi rendben, eleget kell tennie a vele szemben tett elvárásoknak, ezért vezetőhatalommá (*Führungsmacht*) kell válnia.³⁶ Christine Lambrecht, korábbi védelmi miniszter szerint Németországot területi elhelyezkedése és gazdasági ereje vezetőhatalommá teszi katonai értelemben is, ha akarja, ha nem.³⁷ Olaf Scholz kancellár pedig a Foreign Affairs folyóiratban megjelent cikkében kijelentette, hogy a németek az európai biztonság garantálójává kívánnak válni.³⁸ Frank-Walter Steinmeier szövetségi elnök szerint Európa érdekében elvárható, hogy Németország vezessen.³⁹ Ezen kijelentések újszerűek voltak a német külpolitikai diskurzusban, mivel egyrészt az SPD soraiból hangzottak el, akik a Merkel-kormányok alatt pacifista álláspontot képviseltek, másrészt a német külpolitika korábban került a vezetős szerep felvállalását, különösen katonai téren.⁴⁰

A megváltozott külpolitikai diskurzus nagyobb figyelmet fordított Kelet-Közép-Európára is. Scholz korszakváltás-beszédében biztosította a térségbeli szövetségeseiket, hogy Németország tartja magát a Washingtoni Szerződés V. cikkelyéhez, továbbá a 2022. augusztusi Európa-beszédének színhelyéül nem véletlenül választotta Prágát.⁴¹ A prágai beszédben a kancellár kifejezte, hogy szilárdan támogatja az Európai Unió bővítését a nyugat-balkáni országok, illetve Moldova és Ukrajna felé. Lambrecht, Scholz és Annalena Baerbock külügyminiszter 2022 tavaszán látogatásokat tettek a nyugat-balkáni fővárosokban. Mindezzel a német diplomácia igyekezett jelezni, hogy nem feledkezett meg a kelet-közép- és délkelet-európai partnereiről.⁴² Vezető német biztonságpolitikai szakértők⁴³ mellett Hans-Peter Bartels, a Bundestag korábbi katonai ombudsmanja is szorgalmazta, hogy a Bundeswehrnek továbbra is a kisebb európai haderők összekötőjének kell lennie.⁴⁴

³⁵ [Regierungserklärung von Bundeskanzler Olaf Scholz am 27. Februar 2022](#). In: Reden zur Zeitenwende. [online], 2022. szeptember, Forrás: bundesregierung.de [2023. 08. 24.], 15.

³⁶ [Für SPD-Chef Klingbeil soll Deutschland eine internationale »Führungsmacht« werden](#). [online], 2022. 06. 21. Forrás: spiegel.de [2023. 08. 25.]

³⁷ [Lambrecht: Die Bundeswehr muss Kern deutscher Sicherheit sein](#). [online], 2022. 09. 12. Forrás: bmvg.de [2023. 08. 25.]

³⁸ [Olaf SCHOLZ: The Global Zeitenwende. How to Avoid a New Cold War in a Multipolar Era](#). [online], 2022. 12. 05. Forrás: foreignaffairs.com [2023. 08. 25.]

³⁹ [Rede des Bundespräsidenten Frank-Walter Steinmeier am 28. Oktober 2022 in Schloss Bellevue](#). [online], 2022. 10. 31. Forrás: duschanbe.diplo.de [2023. 08. 26.]

⁴⁰ Magnus SCHOELLER: [Leadership aspirations versus reality: Germany's self-concept in Europe](#). *International Affairs*, 99. évf., 2023/4., 1615-1634. [online], Forrás: watermark.silverchair.com [2023. 08. 26.], 1615.

⁴¹ [Regierungserklärung von Bundeskanzler Olaf Scholz am 27. Februar 2022](#). In: Reden zur Zeitenwende. [online], 2022. szeptember, Forrás: bundesregierung.de [2023. 08. 24.], 12.

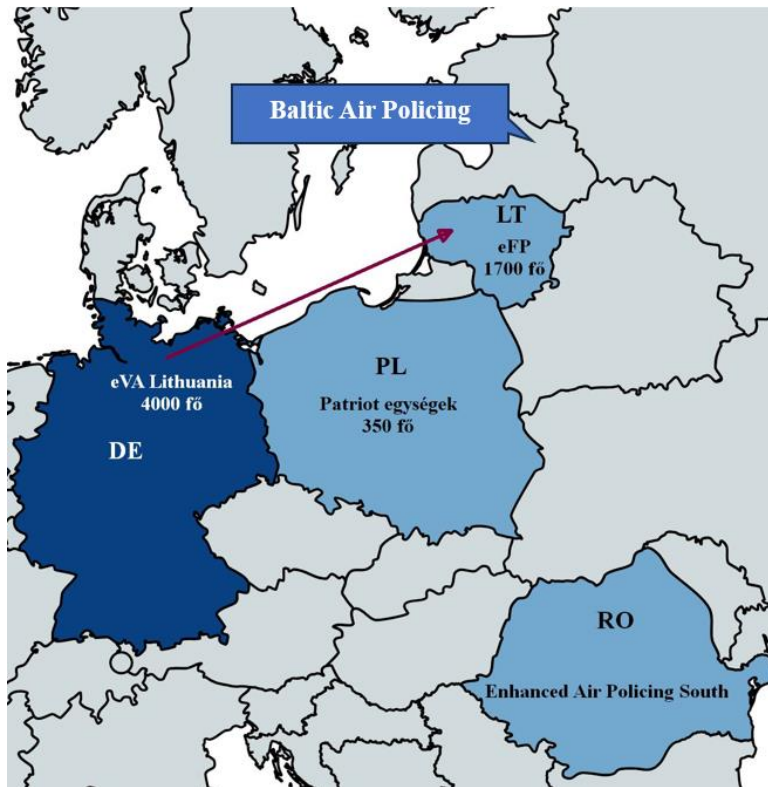
⁴² Aleksandra KRUK – Beata MOLO: Central and Eastern Europe in Germany's Foreign Policy. In: Ryszard ZIEBA (szerk.): *Politics and Security of Central and Eastern Europe. Contemporary Challenges*. Springer, 2023, 303.

⁴³ Claudia MAJOR – Christian MÖLLING: [Endlich: eine Strategie! Aber: welche? Und wie?](#) [online], 2022. 02. 25. Forrás: internationalpolitik.de [2023. 08. 26.]

⁴⁴ Hans-Peter BARTELS: [Neue Zeiten für die Bundeswehr?](#) In: Ringo Wagner – Hans-Joachim Schaprian (Hrsg.): *Zeitenwende in der Sicherheitspolitik – Deutschlands Weg in eine neue Ordnung*. Friedrich Ebert Stiftung, 2022. [online], Forrás: library.fes.de [2023. 08. 24.] 110.

Gyakorlati lépések

A vezetést egy olyan folyamatként definiálhatjuk, amelyben egy szereplő erőforrásaival másokat befolyásol egy közös cél elérése érdekében.⁴⁵ Németország esetében megfigyelhető, hogy az európai védelem érdekében valóban tett vezetői attitűdre jellemző lépéseket.

1. ábra: A Bundeswehr szárazföldi és légi jelenléte Kelet-Közép-Európában 2023. augusztusában (A szerző ábrája.)

Nem sokkal a háború kitörését követően Berlin jelentősen megnövelte katonai jelenlétét keleti szomszédságában. A NATO szlovákiai Kiemelt Éberségi Tevékenységek Harccsoport (*Enhanced Vigilance Activities Battle Group Slovakia*) keretében a Bundeswehr Csehországgal közösen egy páncélos századot, illetve 2023. júniusig Hollandiával közösen Patriot légvédelmi rendszereket telepített. A Bundeswehr jelenleg Szlovákiában legfeljebb 1200 főnyi erővel lehet jelen.⁴⁶ A szlovákiai Patriot rendszereket 2023 első felében Lengyelországba telepítették át közel 350 katonával, reagálva a 2022. novemberi rakéta-becsapódásra.⁴⁷ Litvánia kérésére 2022 szeptembere óta a Bundeswehr egy dandárja állandó készenlétben van, ennek egy parancsnoki komponense pedig állandó jelleggel Litvániában állomásozik, ahol a német vezetésű, közel 1700 fős eFP harccsoport is jelen van.⁴⁸ 2023 júliusában Boris Pistorius védelmi miniszter bejelentette, hogy a Bundeswehr a közeljövőben már állandó jelleggel fog Litvániába települni egy dandárnnyi erővel (4000 fő).⁴⁹ A német légierő 2014 óta rendszeresen légtérrendészeti feladatot is ellát a balti országokban a NATO *Baltic Air Policing* misszió, valamint ehhez hasonlóan 2022 óta Romániában az *Enhanced Air Policing South* misszió keretében.⁵⁰ Ezen felül továbbra is a legnagyobb haditengerészeti erővel

⁴⁵ SCHOELLER: i. m., 1632.

⁴⁶ *Slowakei – EVA*. [online], Forrás: bundeswehr.de [2023. 08. 26.]; *German and Dutch Patriot Systems to be Deployed in Slovakia*. [online], 2022. 05. 18. Forrás: finabel.org [2023. 08. 26.]

⁴⁷ *Polen – EVA*. [online], Forrás: bundeswehr.de [2023. 08. 26.]

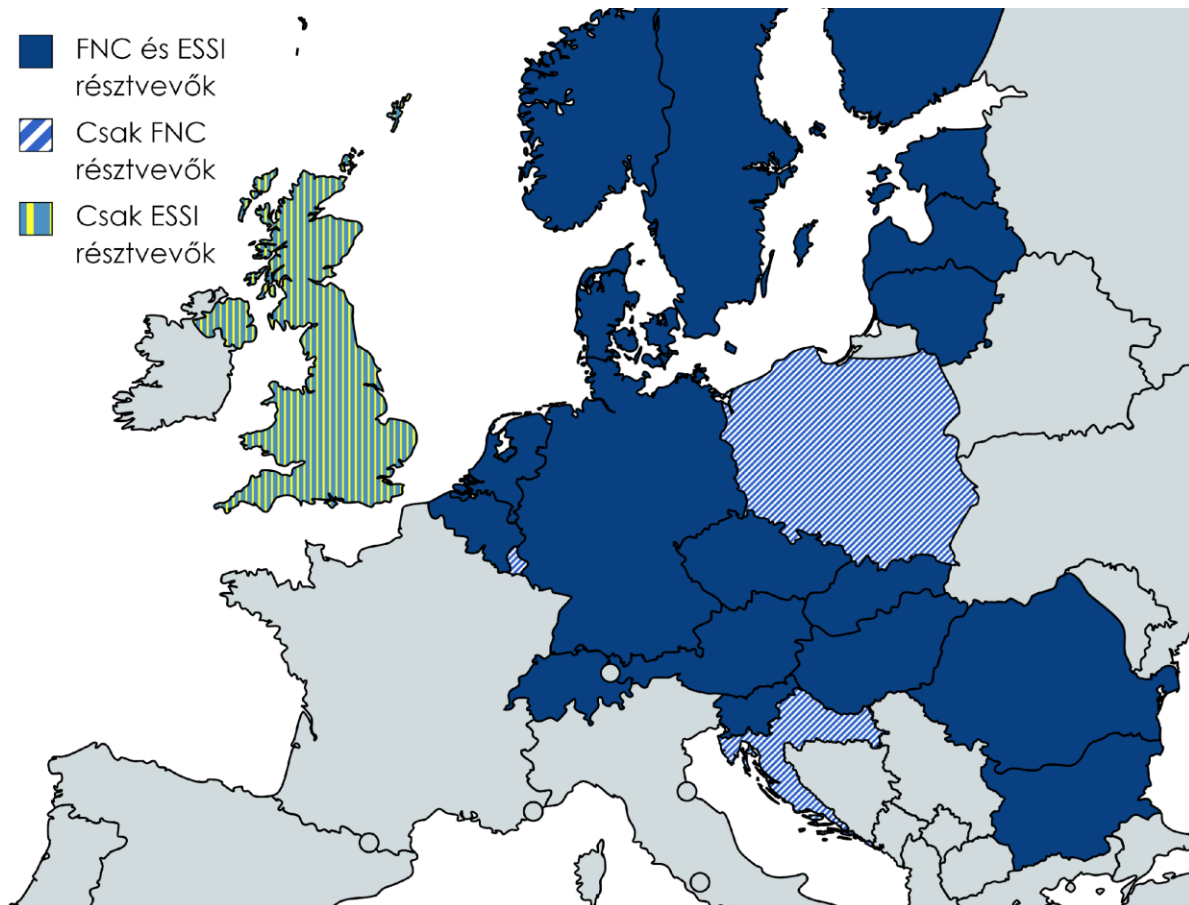
⁴⁸ *Litauen – eFP und eVA*. [online], Forrás: Bundeswehr.de [2023. 08. 26.]

⁴⁹ Peter WILKE – Hans von der BURCHARD: *Germany ready to put 4,000 soldiers permanently in Lithuania*. [online] 2023. 06. 26. Forrás: politico.eu [2023. 08. 28.]

⁵⁰ *Verstärkung Air Policing Baltikum*. [online], 2023. 05. 02. Forrás: Bundeswehr.de [2023. 08. 26.]; *Enhanced Air Policing South*. [online], Forrás: Bundeswehr.de [2023. 08. 26.]

rendelkező NATO-tagállam a Balti-tengeren. A Bundeswehr már képes arra, hogy átvegye a szövetséges haditengerészeti erők vezetését is a térségben.⁵¹

Az ukrajnai fegyverszállítások vonatkozásában Berlin 2022 nyarán felajánlotta, hogy csereügyletek (*Ringtausch*) keretében haditechnikai eszközöket szállít azon országoknak, amelyek Ukrajnának szovjet gyártmányú harcjárműveket adnak át. Ilyen csereügyletekkel Szlovákia 15, Csehország 14 darab Leopard 2A4 harckocsit, Szlovénia 43 darab katonai teherautót, Görögország pedig 40 darab Marder gyalogsági harcjárművet kapott.⁵²

2. ábra: Az Európai Égi Pajzs Kezdeményezés (ESSI) és a Németország által vezetett Keretnemzet Konceptió (FNC) részes államai 2023. augusztusi állás szerint (A szerző ábrája.)

Berlin vezetői ambíciójának további megnyilvánulása volt, hogy 2022 őszén Christine Lambrecht védelmi miniszter útjára indította az Európai Égi Pajzs Kezdeményezést (*European Sky Shield Initiative – ESSI*) 15 ország⁵³ részvételével, hogy rakétavédelmi rendszerek közös beszerzése révén erősítsék Európa légvédelmét különösen az 1000 kilométernél nagyobb hatótávolságú ballisztikus rakéták ellen. Az ESSI három rakétavédelmi rendszerre épül: a német gyártmányú közepes hatótávolságú IRIS-T-re, az amerikai nagy hatótávolságú Patriotra és a légkörön kívüli elfogásra alkalmas izraeli gyártmányú Arrow 3-ra.⁵⁴ Berlin célja ezzel egyrészt az, hogy demonstrálja szövetségesi elkötelezettségét, támogassa saját védelmi

⁵¹ Julian PAWLAK: [Deutschland als Grundpfeiler europäischer Verteidigung](#). [online], 2022. 11. 17. Forrás: fourinsecurity.de [2023. 08. 28.]

⁵² [Rheinmetall: 29 Leopard 2 im Frühjahr fertig](#). [online], 2023. 01. 24. Forrás: zdf.de [2023. 08. 26.]; Dimitra KYRANOUDI – Wojciech SZYMANSKI – Keno VERSECK: [Ringtausch: Eine Chronik des deutschen Zögers](#). [online], 2022. 11. 09. Forrás: dw.com [2023. 08. 26.]

⁵³ Németország, Belgium, Hollandia, Nagy-Britannia, Norvégia, Finnország, Észtország, Lettország, Finnország, Csehország, Szlovákia, Magyarország, Szlovénia, Románia, Bulgária.

⁵⁴ Sven ARNOLD – Torben ARNOLD: [Germany's Fragile Leadership Role in European Air Defence](#). *SWP Comment*, No. 6, February 2023 [online], Forrás: swp-berlin.de [2023. 08. 27.]

iparát, valamint, hogy pótolja saját és az európai rakétavédelem hiányosságait. 2023 februárjában Dánia és Svédország is csatlakozott a kezdeményezéshez, illetve Ausztria és Svájc is jelezte részvételi szándékát⁵⁵, így a résztvevők köre nagy részben lefedi a korábban említett német vezetésű Keretnemzet Konceptiót. Franciaország azonban nem hajlandó benne részt venni, mivel a francia kormány szerint az izraeli rakéták beszerzése a NATO gyengeségét mutatná Oroszországnak.⁵⁶

Kelet-közép-európai reakciók

A Scholz-kormány „korszakváltásra” tett lépései és a vezetői szerep bejelentése német mértékkel mérve rendkívül jelentős változást jelentenek, azonban azok kelet-közép-európai fogadtatása vegyes képet mutat. Lengyelország és a baltiak számára a „korszakváltás”, az Oroszország jelentette létfenyegetés előtérbe kerülése nem 2022-ben kezdődött, hanem 2014-ben, így már az orosz-ukrán háború percepciójában jelentős különbségek vannak a német és a lengyel-balti oldal között.⁵⁷

Bár napjainkra Németország számít Ukrajna második legfontosabb fegyverszállítójának az Egyesült Államok után (2022. január 24. és 2023. május 31. között összesen 7,5 milliárd euró értékű katonai segílyt nyújtott)⁵⁸, a kormány lassú és vonakodó magatartása a páncélozott harcjárművekről való döntés során nemcsak az ukrán, hanem a lengyel vezetés elégedetlenségét is kiváltotta. Míg Lengyelország 2023 januárjáig több, mint 260 T-72-es harckocsit szállított Ukrajnának, addig a német kormány csak amerikai és a francia partnereivel egyidejűleg volt hajlandó dönteni a Leopard harckocsik és a Marder harcjárművek átadásáról.⁵⁹ A lengyel fél csalódottságát tovább fokozza, hogy a német haderőreform nehézkesen indul be. 2022 folyamán a német kormány még semmit nem költött a 100 milliárd eurós különleges alapból, továbbá már most valószínűsíthető, hogy Scholz ígéretével szemben a német védelmi költségvetés csak rövid ideig fogja teljesíteni a 2%-os célt.⁶⁰ Az újonnan megjelent Nemzeti Biztonsági Stratégia szerint Németország a 2%-ot többéves átlagban fogja teljesíteni.⁶¹ Ezzel szemben Lengyelország gyors ütemben növeli védelmi költségvetését (GDP arányosan már régóta meghaladja a 2%-ot) és korszerű haditechnikai eszközök beszerzéséről döntött, illetve már most több tüzérségi eszközzel és harckocsival rendelkezik, mint nyugati szomszédja.⁶² Lengyel politikusok többször kifejezték csalódottságukat a német magatartással, így például Mateusz Morawiecki miniszterelnök szerint, ha Ukrajna a német támogatástól függene, már rég lerohanta volna Oroszország. A korábbi miniszterelnök, Donald Tusk is úgy nyilatkozott, hogy Németország részben felelős az orosz-ukrán háborúért, ezért határozottan kellene Ukrajnát támogatnia.⁶³

Lengyelország nem élt a német csereügylet-ajánlattal. Berlin 20 darab Leopard 2A4-es harckocsi, illetve további 100 darab Leopard 1A5-öst vagy Marder gyalogsági harcjármű átadását ajánlotta fel, a lengyel fél viszont legalább egy zászlóaljnyi (44 darab) Leopard 2-est akart, a régebbi típusú harcjárművekben pedig nem volt érdekelt. A lengyel fél elégedetlenségét fejezte ki a Németországtól régebben vásárolt Leopard 2A4-esek modernizációjával kapcsolatban is, mivel a folyamat az elmúlt hét évben lassan haladt előre.⁶⁴ Mivel Varsó minél modernebb eszközök minél gyorsabb beszerzését preferálja, közben Dél-Koreával egyezett meg 180 darab K2-es harckocsi megvételéről.⁶⁵ Ezenkívül 2021-ben 250 darab új, majd 2022-ben 116 darab használt Abrams harckocsit vásárolt az Egyesült Államoktól.⁶⁶ Szintén sokat elárul a

⁵⁵ [European Sky Shield Initiative gains two more participants.](#) [online], 2023. 02. 15. Forrás: nato.int [2023. 08. 26.]

⁵⁶ Albrecht MEIER: [Berlin und Paris streiten über Russland-Strategie: Angriff als beste Verteidigung?](#) [online], 2023. 06. 18. Forrás: tagesspiegel.de [2023. 08. 28.]

⁵⁷ Jana PUGLIERIN: [Die Kluft zwischen Deutschland und Osteuropa wächst – das ist ein Alarmsignal.](#) [online], 2022. 12. 23. Forrás: handelsblatt.com [2023. 08. 28.]

⁵⁸ [Ukraine Support Tracker.](#) [online], 2023. 07. 06. Forrás: ifw-kiel.de [2023. 08. 28.]

⁵⁹ Vladimír HANDL - Tomáš NIGRIN - Martin MEJŠTRÍK: [Turnabout or continuity? The German Zeitenwende and the reaction of the V4 countries to it.](#) *Journal of European Integration*, 45. évf., 2023/3., 503-519. [online], Forrás: tandfonline.com, [2023. 08. 26.], 512.

⁶⁰ A német védelmi költségvetés problémáit lásd bővebben: CSIKI VARGA – ETL: i. m.

⁶¹ [Wehrhaft. Resilient. Nachhaltig. Integrierte Sicherheit für Deutschland. Nationale Sicherheitsstrategie.](#) [online], 2023. június, Forrás: nationalesicherheitsstrategie.de [2023. 08. 28.], 13.

⁶² [Chapter Four. Europe. Military Balance 2023,](#) 50-149. [online], Forrás: tandfonline.com [2023. 08. 28.], 66., 120-121.

⁶³ Jan PUHL: [»Deutschlands Politik hat Europa gewaltigen Schaden zugefügt«.](#) [online], 2022. 09. 09. Forrás: spiegel.de [2023. 08. 28.]; David ZAJONZ: [„Für uns eine große Enttäuschung.“](#) [online], 2022. 05. 24. Forrás: tagesschau.de [2023. 08. 27.]

⁶⁴ Jakub LINK-LENCZOWSKI: [Polish Leopard 2PL modernization delayed.](#) [online], 2021. 08. 15. Forrás: milmag.pl [2023. 08. 28.]; [#72 Polens ambitionierte Verteidigungsplanung. "Multipolarität" und die Rolle des globalen Südens.](#) [online], 2023. 05. 11. Forrás: youtube.com [2023. 08. 28.]

⁶⁵ KYRANOUDI - SZYMANSKI – VERSECK: i. m.

⁶⁶ [Poland receives first Abrams tanks from US.](#) [online], 2023. 06. 28. Forrás: notesfrompoland.com [2023. 08. 28.]

lengyel–német viszonyról, hogy a német kormány vissza kívánja vonni az ukrán Leopard harckocsik lengyelországi javítását, mivel a lengyel PGZ vállalat túl magas árat szabott meg, így a harckocsi-javító üzemek valószínűleg Németországba és Litvániába fognak települni.⁶⁷ A védelmi ipari együttműködés gyengülésével valószínűsíthető, hogy a korábbi tervekkel ellentétben Lengyelország nem lesz érdekelt a francia–német szárazföldi harci rendszer⁶⁸ fejlesztésében sem. Lengyelország továbbá a térségben egyedülként nem kíván csatlakozni az ESSI-hez, mivel a Wisła és a Narew programok keretében az Egyesült Államokkal és Nagy-Britanniával együttműködve saját rakétavédelmi rendszert kíván kiépíteni.⁶⁹

A Németországgal szembeni lengyel kritikákban a védelempolitikai szempontokon túl komoly szerepet játszik a 2023 őszi lengyel választásokat megelőző kampányidőszak, melyben a lengyel politikai szereplők úgy vélik, német-ellenességükkel növelhetik népszerűségüket a lengyel szavazók körében.⁷⁰ A német politikai vezetés jelenleg nem tud érdemben reagálni a lengyel kritikákra. E tekintetben szembetűnő, hogy az új német Nemzeti Biztonsági Stratégia katonai jelentősége ellenére Lengyelországot egyszer sem említi.

Litvánia, amellyel, hogy az Egyesült Államokat tekinti biztonságát garantálójának, továbbra is fontos partnerként tekint Németországra, így a „korszakváltás” nyomán tett lépések egyértelműen a litván érdekeket is szolgálják. A német erők jelenléte adja a védelmi együttműködés alapját, ezen felül védelmi ipari együttműködés is létrejött a német KMW és Rheinmetall vállalatokkal az ukrán PzH 2000 önjáró lövegek karbantartására.⁷¹ A litván percepcióban azonban nagy csalódást váltott ki, mikor nyilvánvalóvá vált, hogy a 2022 őszi bejelentett német dandár „telepítése” csak a parancsnoki elemre vonatkozik.⁷² Boris Pistorius 2023 júniusi látogatásán tett nyilatkozatából továbbra sem derül ki, hogy a 4000 fő teljes egészében fog-e Litvániába települni, vagy az állandó parancsnoki elem mellett a csapatok csak rotációs alapon fognak cserélődni.⁷³ A német kormány bizonytalanságát mutatja, hogy Litvániába a NATO–Oroszország Alapokmányra hivatkozva nem akart állandó jelleggel dandárnyi erőt telepíteni, azonban a szerződés az orosz–ukrán háborúval okafogyottá vált.⁷⁴

Ezzel szemben a cseh és szlovák politikai vezetés összességében inkább pozitívan fogadta a német kezdeményezéseket: Németországot fontos katonai partnernek tekintik, akinek segítségével modernizálhatják haderejüket.⁷⁵ Petr Pavel berlini látogatásán biztatta Németországot, hogy vállaljon vezető és kezdeményező szerepet az európai biztonságban.⁷⁶ Magyarország számára a német védelmi ipar, elsősorban a Rheinmetall vállalat töretlenül kulcsfontosságú partner a Magyar Honvédség modernizációjában és a magyar védelmi ipari kapacitások kiépítésében; 2023 első felében a német fegyverexport második célországja volt. A tervek szerint a gyártókapacitások kiépülésével Magyarország a Rheinmetall kelet-közép-európai bázisává válik, ami jelentős szerepet tölt be a tüzérségi lőszer és harcjárművek előállításában.⁷⁷ Románia részéről Marcel Ciolacu miniszterelnök kérte Scholz kancellárt, hogy Litvániához hasonlóan Romániába is települjenek állandó jelleggel a Bundeswehr egységei.⁷⁸

⁶⁷ Moritz KOCH – Martin MURPHY – Frank SPRECHT: [Deutschland lässt Deal für Panzerwerkstatt in Polen platzen](#). [online], 2023. 07. 12. Forrás: handelsblatt.com [2023. 08. 28.]

⁶⁸ A francia–német szárazföldi harci rendszerről (*Main Ground Combat System*) lásd bővebben: SPECK Gyula: [Út az európai stratégiai autonómiához? A francia–német fegyverzeti együttműködés aktuális lehetőségei és kihívásai](#). *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 15. évf., 2022/2., 55-76. [online], Forrás: real.mtak.hu [2023. 08. 28.]

⁶⁹ Justyna GOTKOWSKA: [Germany's European Sky Shield Initiative](#). [online], 2022. 10. 14. Forrás: osw.waw.pl [2023. 08. 28.]

⁷⁰ [Central Europe reconfigured: Petr Pavel, the Visegrád Group and Germany](#). [online] 2023. 03. 13. Forrás: youtube.com [2023. 08. 28.]

⁷¹ Kai-Olaf LANG: [Deutschland und Litauen: Von der Verteidigungskooperation zur Sicherheitspartnerschaft](#). *SWP-Aktuell* Nr. 39, [online], 2023. 06. 16. Forrás: swp-berlin.de [2023. 08. 28.]

⁷² [Perception of Germany in Poland and Lithuania in the Shadow of the War](#). [online], 2022. 09. 16. Forrás: freiheit.org [2023. 08. 28.]

⁷³ Thomas WIEGOLD: [Kampfbrigade nach Litauen: Deutschland sagt erstmals Auslands-Stationierung zur Abschreckung zu – Zusammenfassung](#). [online], 2023. 06. 26. Forrás: augengeradeaus.de [2023. 08. 26.]

⁷⁴ Dr. Aylin MATLÉ: [Von „Forward Presence” zu „Forward Defense”](#). *DGAP Policy Brief*, Nr. 14, Juni 2023, [online], Forrás: dgap.org [2023. 08. 28.]

⁷⁵ KYRANOUDI - SZYMANSKI – VERSECK: i. m.; Hans von der BURCHARD: [Slovakia's PM urges Germany to accept Ukraine as EU candidate](#). [online], 2022. 06. 14. Forrás: politico.eu [2023. 08. 28.]

⁷⁶ Aneta ZACHOVÁ: [Czechia calls for German leadership in European security](#). [online], 2023. 03. 22. Forrás: euractiv.com [2023. 08. 28.]

⁷⁷ [Deutsche Rüstungsexporte im ersten Halbjahr erneut gestiegen](#). [online], 2023. 06. 27. Forrás: mdr.de [2023. 08. 28.]

⁷⁸ Hans von der BURCHARD: [Romania demands Germany 'permanently send over troops](#). [online], 2023. 07. 04. Forrás: politico.eu [2023. 08. 28.]

Az ukrajnai fegyverszállítások következtében megnőtt a kelet-közép-európai országok kereslete a német haditechnikai eszközök iránt. Csehország, mivel szovjet gyártmányú harckocsijainak nagyrészt átadta Ukrajnának, jelezte, hogy közel 70 darab legújabb verziójú Leopard-2A8 harckocsit vásárolna⁷⁹, továbbá Litvánia is jelezte, hogy 54 darab Leopard harckocsit vásárolna. Mindez a német, norvég, olasz és a holland rendelésekkel együtt több mint 400 új harckocsi gyártását jelentené. A harckocsik beszerzése hosszú távon is megerősíti a Németország és partnerei közötti kapcsolatokat.⁸⁰ Ugyanakkor meglátásunk szerint ez nem fogja a német védelmi ipar kelet-közép-európai dominanciáját eredményezni: Szlovákia és Csehország az előzetes hírekkel ellentétben végül a svéd gyártású CV90-es gyalogsági harcjárművet választotta a Rheinmetall Lynxje helyett.⁸¹ A térség államai döntően nem európai beszállítóktól szerzik be haditechnikai eszközeiket, hanem az Egyesült Államokból, Dél-Koreából, Izraelből és Törökországból.⁸²

Összességében a német szerepvállalás vegyes megítéléséről árulkodik a GLOBSEC elemző intézet 2023-as felmérése is. A kelet-közép-európai országokban⁸³ a megkérdezettek 47%-a tekintette Németországot stratégiai partnernek, ami az előző évhez képest nyolc százalékos csökkenést jelent. Az Egyesült Államok támogatottsága ezzel szemben 36%-ról 46%-ra nőtt, de a térségben még így is paritásban van a két hatalom megítélése. Németország támogatottsága Csehországban a legmagasabb (74%), amit Magyarország (58%), Bulgária (57%) és Szlovákia (56%) követ, a legkisebb pedig Romániában (19%) és Lengyelországban (27%).⁸⁴

Milyen hatalom legyen Németország Kelet-Közép-Európában?

A 2014-ben kialakított „támogató hatalmi” koncepcióra építve a külpolitikai fordulat és a haderőreform újraindítása megadja a lehetőséget, hogy Németország új alapokra helyezze az európai biztonságban betöltött szerepét. A német vezetők szerepnek azonban komoly belső és külső akadályai vannak. Magnus Schoeller felmérése rámutatott, hogy bár a politikai elit számára Németország terhes történelmi múltja már nem akadály az európai vezetőszerrepre való törekvésben, azonban nem gondolja, hogy Németország a gyakorlatban is vezetőként cselekszik. A politikai elit tehát azonosítja a vezetői célokat, de a tényleges vezetői szerepet nem vállalja fel.⁸⁵ A gyakorlati vezetési képesség hiányáról tanúskodik, hogy a politikai elitben továbbra sem tudatosult, hogy regionális vezetői szerep felvállalásához a Bundeswehrnek készen kell lennie egy magas intenzitású, hosszantartó konfliktus megvívására is, a védelmi iparnak pedig el kell tudni látnia hadianyaggal az ország és az európai szövetségesek haderőit.⁸⁶ A német haderő viszont súlyos felszerelés- és lőszerhiánya miatt egy éles konfliktusban klasszikus területvédelmi feladatát is alig tudná ellátni.⁸⁷ A katonai vezető szerep felvállalását a német társadalom többsége sem támogatja: a Körber Stiftung felmérése szerint 68% inkább elutasítja azt.⁸⁸ A legnagyobb külső akadályt a Lengyelországgal fenálló kapcsolat jelenti: ameddig Berlin nem nyeri el Varsó támogatását, addig nem lehet igazi vezetőhatalom. A szoros kapcsolat kialakításához Kelet-Közép-Európával Lengyelország jelenleg is megkerülhetetlen szereplő, ahogy az 1990-es években is az volt. Ugyanakkor egy erősebb német vezető hatalmi szerepet történelmi okokból kifolyólag nemcsak Lengyelország, de Franciaország sem nézne jó szemmel.

Az orosz-ukrán háború Németországot kelet-közép-európai szerepvállalásának újragondolására készítette: világossá vált, hogy nem lehet pusztán egy kereskedő állam, Európa biztonsága érdekében többet kell tennie. A német politikai vezetésben és társadalomban azonban továbbra sincsen konszenzus arról, hogy Németország milyen hatalom legyen, és e bizonytalanság szövetségesei bizalmatlanságát eredmé-

⁷⁹ [The Czech Republic wants to procure around 70 Leopard 2 A8s](#). [online] 2023. 05. 24. Forrás: esut.de [2023. 08. 28.]

⁸⁰ Ennek valószínű oka, hogy a CV90-es már Afganisztánban tesztelt típus, míg a Lynx-et még nem vetették be valós harci helyzetben. Lásd: Benjamin TALLIS: [Germany learns to be a team player](#). [online], 2023. 08. 01. Forrás: politico.eu de [2023. 08. 28.]

⁸¹ Frederick HARDMAN LEA: [Slovak armour for the 21st century](#). [online], Forrás: iceoz.sk de [2023. 08. 28.]

⁸² Martin CHOVANČÍK - Oldřich KRPEC: [Cloaked disintegration – Ukraine war and European defence-industrial co-operation in Central and Eastern Europe](#). *Defense & Security Analysis*, 39. évf., 2023/3., 369-386, [online], Forrás: tandfonline.com [2023. 08. 28.], 377.

⁸³ Románia, Bulgária, Litvánia, Észtország, Lettország, Csehország, Szlovákia, Lengyelország, Magyarország.

⁸⁴ [GLOBSEC Trends 2022](#). [online], Forrás: globsec.org [2023. 08. 28.], 36.

⁸⁵ SCHOELLER: i. m., 1626., 1632.

⁸⁶ PAWLAK: i. m.

⁸⁷ [Bundeswehr steht aus Sicht von Heeresinspekteur »mehr oder weniger blank da«](#). [online], 2022. 02. 24. Forrás: spiegel.de [2023. 08. 28.]

⁸⁸ [The Berlin Pulse 2022/2023](#). [online], Forrás: koerber-stiftung.de [2023. 08. 28.], 11.

Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

ELEMZÉSEK 2023/14

nyezi. Tekintve, hogy Németországot hatalmi képességei és geopolitikai helyzete alapvetően egy közép-hatalmi státuszra (*Mittelmacht*) determinálják, nem lehet egész Európa biztonságának garantálója, de regionális szinten a kelet-közép-európai és skandináv államok számára (leszámítva Lengyelországot) vezető hatalom lehet. Ezen országok nagy része továbbra is stratégiai partnerként tekint Németországra.⁸⁹

---

⁸⁹ PAWLAK: i. m.

Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

ELEMZÉSEK 2023/14

Az „SVKK Elemzések” 2003 óta a kutatóintézet munkatársainak tematikus szakpolitikai elemzéseit megjelentető időszakos kiadvány, melyben a szerzők független kutatói álláspontjukat közlik.

Az NKE Eötvös József Kutatóközpontjának Stratégiai Védelmi Kutatóintézete független szakpolitikai kutatóintézet, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: NKE Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

Szerkesztés és tördelés:
Csiki Varga Tamás, Tóth Péter

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: svkk@uni-nke.hu

2019 – : NKE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4862)

2012–2019: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4862)
2011–2012: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)
2007–2011: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4854)
2003–2007: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

© Speck Gyula, 2023